

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้การศึกษา ผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทยและต่างประเทศ

โดยหลักตามปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในข้อ 26 ได้วางหลักว่า “มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในขั้นประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับประถมจะต้องเป็นภาคบังคับ การศึกษาด้านวิชาการและวิชาชีพจะต้องเปิดเป็นการทั่วไป และการศึกษาระดับสูง ขึ้นไปจะต้องเข้าถึงได้อย่างเสมอภาคสำหรับทุกคนบนพื้นฐานของคุณสมบัติความเหมาะสม การศึกษาจะต้องมุ่งไปสู่การพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และการเสริมสร้างความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพขั้นพื้นฐาน การศึกษาต้องส่งเสริมความเข้าใจ ขันติธรรม และมิตรภาพระหว่างประชาชนในกลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนาทั้งหมด และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ” และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 และมาตรา 7 ได้บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และ “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพความเคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”

จะเห็นได้ว่า การศึกษาเป็นสิ่งหนึ่งที่เป็นส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทางการเป็นคนดีในสังคม โดยเฉพาะวัยรุ่นที่ขาดประสบการณ์ชีวิต ในบางครั้งไม่อาจตัดสินใจได้ว่าสิ่งใดควรกระทำ หรือสิ่งใดไม่ควรกระทำ อันเป็นเหตุให้นำมาสู่ปัญหาการกระทำผิด และส่งผลให้อาจต้องพบจุดจบในเรือนจำก็เป็นได้ ซึ่งทำให้ชีวิตมนุษย์วัยรุ่นคน ๆ หนึ่ง แทนที่จะสร้างประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติต่อไป ต้องหมดอนาคตและถูกจำกัดเสรีภาพเป็นระยะ

เวลานานหรืออาจถึงขั้นตลอดชีวิตก็เป็นได้ ด้วยเหตุนี้การปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้นในทุกด้านเท่าที่จะทำได้จึงเป็นสิ่งจำเป็นและต้องรีบแก้ไขโดยด่วน เพื่อให้วัยรุ่นคนหนึ่งมีการศึกษาที่ดีมีการพัฒนาการทางทักษะด้านความคิดดี ทำดี หรือในกรณีวัยรุ่นที่หลงผิดกระทำความผิดไปแล้วกลายเป็นผู้ต้องขังวัยหนุ่มไปแล้ว ได้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจสามารถสร้างเป็นประโยชน์ทางสังคมได้ในอนาคตสืบต่อไป

จากการศึกษา ผู้เขียนจึงขออธิบายสรุป สภาพปัญหาทางกฎหมายในการให้การศึกษาคือผู้ต้องขังวัยหนุ่มในด้านต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ถึงการให้การศึกษาศาสนาและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย และเปรียบเทียบกับ การให้การศึกษาคือผู้ต้องขังวัยหนุ่มตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่น และประเทศอังกฤษ รวมถึงทั้งหลักสากลที่เกี่ยวข้อง เพื่อสามารถนำมาวิเคราะห์หรือพัฒนาปรับปรุงการให้การศึกษาคือผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศไทยต่อไปให้มีความเหมาะสมและภายหลังจากการพ้นโทษเพื่อที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะสามารถนำวิชาความรู้จากการศึกษาเล่าเรียนมาปรับใช้กับในการใช้ชีวิตในสังคมได้จริงอีกครั้ง

4.1 วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้การศึกษาคือผู้ต้องขังวัยหนุ่ม

4.1.1 การจำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนให้การศึกษาศาสนา

จากการศึกษา ในด้านการแยกประเภทผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังต่างประเภทกันพึงแยกคุมขังไว้คนละแห่งหรือคนละส่วนของทัณฑสถาน โดยคำนึงถึงเพศ อายุ ประวัติในทางอาชญากรรมเหตุผลในทางคดีและความจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเหล่านั้น ผู้ต้องขังชายและหญิงพึงแยกไว้คนละทัณฑสถาน คนต้องขังระหว่างพิจารณาพึงแยกจากนักโทษเด็ดขาด สำหรับผู้ต้องโทษกักขังเกี่ยวกับหนี้สินและคดีแพ่งอื่น ๆ พึงแยกจากผู้กระทำความผิดอาญา และผู้ต้องขังเยาว์วัยพึงแยกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่

การกำหนดแนวทางปฏิบัติแตกต่างกัน โดยถือเอาเกณฑ์อายุเป็นเครื่องวินิจฉัยในการกำหนดแนวทางปฏิบัติ กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็ก หรือบุคคลวัยรุ่น ซึ่งย่อมมีพฤติกรรมง่ายต่อการแก้ไขสมควรแยกออกต่างหากจากผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ที่มีลักษณะอาชญากรรมโดยแท้ เพื่อป้องกันการถ่ายทอดความรู้ทางอาชญากรรมแก่กัน ป้องกันมิให้มีการถ่ายทอดนิสัย และพฤติกรรมในการกระทำความผิดระหว่างผู้ต้องขังผู้ใหญ่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านอาชญากรรมให้กับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งกระทำความผิดครั้งแรก โดยอาจกระทำความผิดไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือโดยประมาท หากไม่มีการแยกคุมขังเฉพาะผู้ต้องขังวัยหนุ่มแล้ว จะทำให้ผู้ต้องขังผู้ใหญ่สอนหรือครอบงำผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้

ในประเทศญี่ปุ่น ตามกฎหมายโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The Juvenile Training School Law)¹ ในมาตรา 1 - 3 ได้บัญญัติถึงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน และผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็เพื่อที่จะเป็นที่รองรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ถูกพิพากษาโดยศาลศาลเยาวชนและครอบครัวในฐานะที่เป็นมาตรการป้องกันและให้การศึกษาที่ถูกต้องแก่ผู้ต้องขังเหล่านั้น ซึ่งโรงเรียน ๑ จะแบ่งตามอายุ ระดับความร้ายแรงของอาชญากรรม สภาพทางจิตใจหรือร่างกายของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยจะแบ่งเป็น ขั้นต้น ขั้นกลาง ขั้นพิเศษ และขั้นที่ต้องได้รับการบำบัดรักษาประเภทของโรงเรียน ๑ ที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะเข้าไปอยู่จะเป็นไปตามคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่ในโรงเรียน ๑ แบบบำบัดรักษา ที่แต่ละโรงเรียน ๑ จะคัดแยกผู้ต้องขังนั้นเป็นพิเศษ การแบ่งประเภทของโรงเรียน ๑ จะแบ่งออกตามเกณฑ์ กล่าวคือ โรงเรียน ๑ ขั้นต้น อายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 16 ปี โรงเรียน ๑ ขั้นกลาง อายุ 16 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 20 ปี โรงเรียน ๑ ขั้นสูง 16 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 23 ปี และโรงเรียน ๑ ขั้นบำบัดรักษา อายุ 14 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 26 ปี

ในประเทศอังกฤษ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วย อำนาจศาลอาญาในการพิพากษาลงโทษ ค.ศ.2000 (The Power of Criminal Courts (Sentencing) Act 2000) ในมาตรา 89, 93, 94 และ 97 ได้บัญญัติ ให้ศาลอาญาไม่มีอำนาจที่จะมีคำสั่งหรือคำพิพากษาให้จำคุกบุคคลผู้กระทำความผิดซึ่งมีอายุต่ำกว่า 21 ปี ในขณะที่กระทำความผิดได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ซึ่งหากบุคคลดังกล่าวกระทำความผิดฐานฆ่าผู้อื่นหรือความผิดอื่นซึ่งมีอัตราโทษจำคุกตลอดชีวิต ศาลอาญพิพากษาให้กักกันบุคคลนั้นตลอดชีวิต และหากศาลพิจารณาแล้วเห็นว่าการลงโทษดังกล่าวนี้มีความเหมาะสม ก็จะพิพากษาให้ควบคุมตัวไว้ในทัณฑสถานวัยหนุ่ม (Young Offender Institution : YOI) ไว้เสมือนหนึ่งถูกลงโทษจำคุกสำหรับความผิดที่ได้กระทำนั้น เมื่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มอายุครบ 21 ปีบริบูรณ์ ในระหว่างที่ถูกคุมขังอยู่นั้น แต่ยังไม่ครบกำหนดเวลาพ้นโทษ ก็จะถูกส่งตัวไปคุมขังต่อที่เรือนจำสำหรับผู้ใหญ่ เพื่อรับโทษต่อจนครบ และให้ถือว่าระยะเวลาที่ถูกคุมขังในทัณฑสถานวัยหนุ่ม เป็นระยะเวลาที่ถูกลงโทษจำคุกและนับระยะเวลาที่ต้องโทษต่อด้วย สำหรับเหตุผลในการแยกสถานที่ควบคุมผู้กระทำความผิดวัยหนุ่มโดยเฉพาะก็เพื่อป้องกัน “การติดเชื้อ” (Contamination) จากผู้กระทำความผิดที่มีอายุมากกว่าและติดคุกมานาน (More Experienced Criminal) และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อสร้างระบบที่เป็นการให้การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้นด้วยการเน้นการให้การศึกษาและการฝึกอาชีพ

สำหรับประเทศไทย ตามหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ขธ 0706/ว32 ลงวันที่ 16 มิถุนายน 2546 เรื่อง “หลักเกณฑ์การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มไปคุมขังที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับ”

¹ The Juvenile Training School Law เป็นกฎหมายที่บังคับใช้คาบเกี่ยวทั้งผู้ต้องขังที่เป็นเยาวชนและผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วย

และหนังสือกรมราชทัณฑ์ที่ ยธ 0715/1414 ลงวันที่ 30 เมษายน 2550 เรื่อง “การกำกับดูแลงาน จำแนกลักษณะผู้ต้องขัง โดยได้กำหนดแนวทางให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ศึกษาทำความเข้าใจ วิธีการ ดำเนินงาน เพื่อให้การดำเนินงานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นไปในแนวทางเดียวกัน” ได้กำหนดให้ เมื่อรับตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มแล้ว ให้มีการจำแนกและย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ อย่างชัดเจน และในทางปฏิบัติจะแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มตามความร้ายแรงของโทษที่เขาแต่ละคน ได้รับ ไปตามแดนต่าง ๆ ในทัณฑสถานวัยหนุ่ม แต่หาได้มีการจำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจาก ผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วยกัน โดยใช้วิธีการพิจารณาจาก อายุ พฤติกรรมอุปนิสัย หรือความรู้ ความสามารถไม่ จึงอาจส่งผลให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีความประพฤติไม่ดีได้เรียนสอนผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ที่มีแนวโน้มกลับเป็นคนดีง่ายกว่าต้องถูกชักจูงไปในทางที่ไม่ดีไปด้วย อันเป็นการเรียนรู้พฤติกรรม การกระทำความผิดจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วยกันเอง อีกทั้งผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เข้ามาก่อน มีอิทธิพล มากกว่าอาจจะบังคับให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เพิ่งเข้ามาใหม่ มาเป็นลูกน้องหรือให้กระทำในทางไม่ดีก็ เป็นได้

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมีการจำแนกหรือย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังผู้ใหญ่ แล้ว ควรจะมี กฎ ข้อบังคับ ให้ชัดเจนในเรื่องวิธีการจำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มอีกชั้นหนึ่ง โดย คำนึงถึงอายุ พฤติกรรมอุปนิสัย หรือความรู้ความสามารถของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อป้องกันการ ถ่ายทอดพฤติกรรมที่ไม่ดีจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มรุ่นพี่สู่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มรุ่นน้อง ทั้งนี้จะเป็นกลไก ส่งเสริมการศึกษาอยู่ในตัว เพราะผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่อายุรุ่นราวคราวเดียวกันจะมีพฤติกรรม ความคิด สภาวะทางจิตใจและร่างกาย คล้ายคลึงกัน ด้วยเหตุเดียวกัน จึงทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ หรือรับสิ่งใหม่ ๆ หรือการแก้ไขฟื้นฟูจะเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่า การรวมผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกวัย ตั้งแต่อายุ 18 - 25 ปี ไว้ด้วยกันจะก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว ซึ่งผู้เขียน เห็นว่า กฎหมายโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The Juvenile Training School Law) ของญี่ปุ่นเป็น แนวทางที่ดีในการพัฒนาระบบการจำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มอีกชั้นหนึ่ง และสอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ในการจำแนกผู้ต้องขังและการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดได้เป็นอย่างดี หากจะ สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้

4.1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา หลักสูตรและวิธีดำเนินการจัดการศึกษาในระหว่าง การลงโทษ

จากการศึกษาตาม ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) ในข้อ 77 ในด้านการศึกษาและการพักผ่อนหย่อน ใจควรมีข้อกำหนดให้ผู้ต้องขังทุกคนได้ศึกษาต่อเท่าที่เขาสามารถจะรับการศึกษาได้รวมทั้งการ สอนศาสนาในประเทศที่พอจะดำเนินการได้ผู้ที่อ่านหนังสือไม่ออกและผู้เยาว์วัยต้องบังคับให้เรียน

และทางการราชทัณฑ์ต้องเอาใจใส่เป็นพิเศษและการศึกษาของผู้ต้องขังพึงปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของชาติเพื่อว่าเมื่อพ้นโทษแล้วจะศึกษาต่อได้สะดวก

และจากการศึกษากฎเรือนจำยุโรป (The European Prison Rules : EPR) ผู้เขียนขอสรุปใจความสำคัญ ที่เป็นแนวทางการจัดการศึกษาที่ดี ดังต่อไปนี้

1. ผู้ต้องขังจะต้องมีวันหยุดอย่างน้อยหนึ่งวันต่อสัปดาห์ และเวลาที่เพียงพอสำหรับการศึกษาและกิจกรรมอื่น ๆ
2. ในเรือนจำทุกแห่งจะพยายามให้ผู้ต้องขังทุกคนเข้าถึงโปรแกรมการศึกษาเท่าที่เป็นไปได้ให้ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของผู้ต้องขังแต่ละคน โดยคำนึงถึงแรงบันดาลใจของพวกเขา
3. การเรียนหนังสือและการคำนวณ หรือการฝึกวิชาชีพ จะถูกกำหนดให้มีความสำคัญกับผู้ต้องขังที่ขาดพื้นฐาน
4. การศึกษาจะต้องถูกให้ความสำคัญเป็นพิเศษและต้องจัดให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มและผู้ต้องขังที่มีความต้องการพิเศษ
5. สถานะของการศึกษาจะต้องมีความสำคัญไม่น้อยกว่าการทำงาน บริบททางราชทัณฑ์และผู้ต้องขังจะต้องไม่เสียโอกาสทางการเงินหรือการมีส่วนร่วมในการศึกษา
6. ทุกเรือนจำจะต้องมีห้องสมุดสำหรับผู้ต้องขังใช้ทุกคนอย่างเพียงพอ มีความหลากหลายทั้งในด้านสันตนาการและแหล่งข้อมูลการศึกษา หนังสือ และสื่อต่าง ๆ หากเป็นไปได้ห้องสมุดควรจัดให้ประสานงานร่วมกับบริการห้องสมุดชุมชน
7. การศึกษาของผู้ต้องขังจะต้อง ถูกรวมเข้ากับระบบการศึกษาและฝึกอาชีพในประเทศ เพื่อที่ว่าหลังจากการปล่อยตัว พวกเขาอาจดำเนินการศึกษาหรือฝึกอาชีพต่อไปได้โดยสะดวก และ ใช้สถานที่ภายใต้ความดูแลของสถาบันการศึกษาภายนอก
8. ในแผนบังคับโทษจะต้องมี การทำงาน การศึกษา กิจกรรมอื่น ๆ รวมถึงผู้ต้องขังเด็กและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ที่ติดสารเสพติด การเตรียมความพร้อมสำหรับการปล่อยตัว
9. ระบบโปรแกรมการศึกษา รวมทั้งการฝึกอบรมทักษะ มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงระดับการศึกษาโดยรวมของผู้ต้องขัง เช่นเดียวกับเป้าหมายในการดำรงชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบและปราศจากอาชญากรรมที่เป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเด็ดขาด
10. ผู้ต้องขังเด็ดขาดทุกคนจะต้องได้รับการสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการศึกษาและการฝึกอบรม
11. โปรแกรมการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังเด็ดขาด จะได้รับการปรับให้เหมาะสมกับระยะเวลาของเวลาที่ถูกจำคุก

12. เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำงานอย่างใกล้ชิดหน่วยงานที่ให้บริการกำกับดูแลและช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาด เพื่อให้พวกเขาทุกคนสร้างชีวิตขึ้นใหม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและการจ้างงาน ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะพยายามเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ต้องขังในระหว่างการศึกษา การฝึกอบรม การควบคุมตนเอง และแผนการป้องกันยาเสพติด จะสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ภายหลังกลับเข้าสู่สังคมแล้ว

13. ผู้ต้องขังควรจะได้รับข้อมูลที่จำเป็นในรูปแบบที่เขาเข้าใจได้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจ้างงาน การศึกษา ผลประโยชน์ การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้พิการ เพื่อเป็นแนวทาง และเพื่อให้ทราบ และเป็นทางเลือกในการจัดการเกี่ยวกับอนาคตของเขาแต่ละคน และที่อยู่ของบุตรหลานของเขา

ในส่วนของประเทศญี่ปุ่นจากกฎหมายโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The Juvenile Training School Law) ในมาตรา 1 - 3 ดังที่กล่าวไว้แล้วนั้น โรงเรียนฝึกอบรมเยาวชนและผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เป็นเรือนจำของรัฐและอยู่ภายใต้การบริหารของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม โดยรัฐมนตรี ฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารหลักและตรวจสอบโรงเรียน ฯ โดยตรง ดังนั้นในทางปฏิบัติการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศญี่ปุ่นจะมุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขผู้ต้องขัง มีการวางระบบโปรแกรมบำบัดฟื้นฟูที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้ต้องขังทั้งในด้านการทำงาน การฝึกวิชาชีพ และการดำรงชีวิต ในระหว่างถูกควบคุมอยู่ในโรงเรียน ฯ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะได้เข้าร่วมโปรแกรมระยะยาวหรือและระยะสั้น เพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มรู้ถึงแนวทางการใช้ชีวิต แนวทางการฝึกวิชาชีพ การศึกษาทางวิชาการ การศึกษาทางสุขภาพและร่างกาย กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ และขั้นตอนในการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งสามารถแบ่งเป็น ระยะขั้นต้น ระยะขั้นกลาง และระยะขั้นก่อนปล่อยตัว ในระยะขั้นต้นแผนการบังคับโทษฟื้นฟูส่วนบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์ เนื้อหาและวิธีการทางการศึกษาที่วางแผนมาเพื่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มแต่ละบุคคล ในการปฏิบัติงานดังกล่าว จะมีเจ้าหน้าที่ศาลเยาวชนและครอบครัวซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับทัศนคติเป็นผู้พิจารณาแผนบังคับโทษเหล่านี้ ต่อมาในระยะขั้นกลางจะทำกิจกรรมให้สอดคล้องกับแผนบังคับโทษแต่ละบุคคลนั้น และในระยะขั้นก่อนปล่อยตัวจะมีการให้การศึกษาเพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มกลับคืนสู่สังคมได้ ทั้งนี้หลักสูตรในโรงเรียน ฯ ขั้นต้นจะเป็นหลักสูตรในระดับเดียวกันกับโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ในขั้นกลางหรือขั้นสูง หลักสูตรการเรียนจะเป็นหลักสูตรในระดับเดียวกันกับโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับเดียวกันกับโรงเรียนฝึกวิชาชีพชั้นสูง หรือมหาวิทยาลัย ส่วนในกรณีที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีความบกพร่องทางร่างกาย หรือจิตใจ หลักสูตรการเรียนจะเป็นหลักสูตรสำหรับผู้มีความบกพร่องหรือพิการหรือโรงเรียนอื่นที่ให้การศึกษาแบบพิเศษ โดยการเรียนการสอนจะอยู่ภายใต้การกำกับดูแลจากครูผู้สอนภายนอก หรืออาสาสมัครที่เข้ามาช่วยสอน

การให้การศึกษาจึงมุ่งเน้นทางด้านสังคมศึกษา และการใช้ชีวิตประจำวันของสังคมทั่วไปภายนอก เป็นอย่างมาก มีการจัดกลุ่มเป็นกลุ่มกิจกรรมประชุมสัมมนา กลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเข้าใจ และสามารถเข้าอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข

นอกจากนี้ในประเทศญี่ปุ่นยังมีการทำงานในอุตสาหกรรมเรือนจำ อย่างเป็นระบบ โดยการจัดระบบอุตสาหกรรมในเรือนจำหรือการจัดระบบโรงงานอุตสาหกรรม (Prison Industry) เป็นการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเรือนจำ ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมต่อการฝึกวิชาชีพให้ผู้ต้องขัง นอกจากนั้นยังมีส่วนช่วยในด้านการรับตัวผู้ต้องขังที่มีความชำนาญ เข้าทำงานต่อไปในโรงงานอุตสาหกรรมภายหลังที่พ้นโทษแล้ว ส่วนในด้านการฝึกวิชาชีพนั้น มีโปรแกรมการฝึกอบรมที่ดี ซึ่งการฝึกอบรมในแต่ละวันจะช่วยให้ผู้ต้องขังเพิ่มความสามารถ และเพิ่มพูนทักษะในการทำงาน ซึ่งนับว่ามีประโยชน์อย่างมากในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเมื่อพ้นโทษ ออกจากเรือนจำไปแล้ว อีกทั้งยังมีการให้การสนับสนุนแรงงานผู้ต้องขังในท้องถิ่นต่าง ๆ และการให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังได้มีโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมได้อีกครั้ง

ในประเทศอังกฤษ ตามกฎทัศนสถานของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม (The Young Offender Institution Rules 2000) ในข้อ 3, 37, 39 และ 41 ได้กำหนดถึง จุดมุ่งหมายของทัศนสถานผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็เพื่อจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคมได้ โดยจัดให้มีโปรแกรมของกิจกรรม รวมทั้ง การศึกษา การฝึกอบรม และการทำงาน ซึ่งออกแบบมาเพื่อช่วยผู้กระทำความผิดให้ได้รับหรือพัฒนาความรับผิดชอบส่วนบุคคล ความมีวินัยในตนเอง สมรรถภาพทางกาย ความสนใจและทักษะ และเพื่อให้ได้งานที่เหมาะสมหลังจากการปล่อยตัว มีการสนับสนุนให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและชุมชน และดำเนินการปฏิบัติการร่วมกันกับองค์กรภายนอกที่รับผิดชอบในการกำกับดูแลผู้กระทำความผิดหลังจากที่ปล่อยตัวไปแล้ว โดยในการดำเนินกิจกรรมในการบริหารงานเรือนจำ และระบอบการปกครองในทัศนสถานวัยหนุ่มของประเทศอังกฤษจะมีวิธีดำเนินการอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ ผู้ต้องขังจะต้องเข้ารับโปรแกรมของกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การศึกษา การฝึกอบรม การทำงานและสุขศึกษา ในเรื่องการจัดกิจกรรมดังกล่าวทั้งหมด จะต้องผ่านการประเมินบุคคล และการพัฒนาส่วนบุคคล และผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมของทัศนสถาน ไม่น้อยกว่า 8-10 ชั่วโมงในแต่ละวัน โดยผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกคนจะได้รับประโยชน์จากสิ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาที่จัดหาให้ ห้องเรียนจะต้องได้รับการจัดการอำนวยความสะดวกตามสมควรเพื่อพัฒนาการศึกษาของพวกเขา โดยการฝึกอบรมผ่านการเรียนทางไกลการเรียนด้วยตนเอง และห้องสนทนาการในเวลาว่างผู้ต้องขังที่มีความต้องการการศึกษาพิเศษพร้อมทั้งความต้องการในการศึกษา และหากจำเป็น พวกเขาจะได้รับการ

สอนภายในชั่วโมงที่จัดสรรจากการทำงานโดยปกติ ในกรณีผู้ต้องขังที่อยู่ในวัยเรียนภาคบังคับ จะมีการเตรียมการเพื่อให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมในหลักสูตรการศึกษา หรือการฝึกอบรมเป็นเวลาอย่างน้อย 15 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ภายในสัปดาห์การทำงานปกติ ในส่วนของวิธีการดำเนินการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมจะถูกเตรียมการ โดยทัณฑสถานวัยหนุ่มนั้นเองเพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการกำกับดูแลของเลขาธิการของรัฐ หลักสูตรการฝึกอบรม จะต้องส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบส่วนบุคคล ผลประโยชน์และทักษะและเพิ่มโอกาสของผู้ต้องขังในการหางานที่เหมาะสมภายหลังการปล่อยตัวได้ สำหรับพลศึกษาจะถูกเตรียมการ โดยทัณฑสถานวัยหนุ่มเช่นเดียวกัน โดยส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบส่วนบุคคล ผลประโยชน์และทักษะ เพื่อสนับสนุนให้ผู้ต้องขังมีเวลาว่างที่ดีในการปล่อยตัว โดยเฉลี่ย 2 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ตามความเหมาะสมแต่ละสถานการณ์

นอกจากนี้การฝึกวิชาชีพและการทำงานของผู้ต้องขังวัยหนุ่มในประเทศอังกฤษ จะได้รับการดำเนินการโดยช่างฝีมือที่มีความชำนาญ (Skilled Craftsman) ซึ่งได้รับการสมัครเข้าเป็นครูช่าง (Civilian Instructional Officers) หรือโดยเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีคุณวุฒิในทางช่าง และผู้ต้องขังจะได้รับประกาศนียบัตรจากสถานบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อสำเร็จวัตถุประสงค์ในการฝึกวิชาชีพที่สำคัญด้วย

สำหรับประเทศไทยการจัดการศึกษาสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นไปตามข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 8 เรื่องการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 27 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ซึ่งบัญญัติให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์มีอำนาจออกข้อบังคับว่าด้วยการศึกษาและอบรมผู้ต้องขัง โดยกรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบในการจัดการเรียนการสอนออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธศึกษา ได้แก่ การอบรมสั่งสอนในวิชาสามัญและวิชาชีพ ด้านจริยศึกษา ได้แก่ การอบรมศีลธรรมจรรยาและหน้าที่พลเมืองดี และด้านพลศึกษา ได้แก่ การศึกษาอนามัยและสุขภาพ ตลอดจนการออกกำลังกาย ในส่วนการจัดการศึกษาวิชาสามัญประกอบด้วย หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและหลักสูตรระดับประถมศึกษา หลักสูตรระดับประถมศึกษาเรือนจำและทัณฑสถานจัดสอนในระบบชั้นเรียน ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจะใช้วิธีเรียนด้วยตนเองควบคู่ไปด้วย การเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน วิชาสามัญมีอยู่ 3 วิธีเรียน คือ การเรียนในชั้นเรียน (ขร.) การเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) และการเรียนแบบทางไกล (ทก.) ทั้งสามวิธีนี้เรือนจำและทัณฑสถานสามารถดำเนินการได้ตามความเหมาะสมและความพร้อมของเรือนจำหรือทัณฑสถาน และเป็นความประสงค์ของผู้ต้องขังที่จะสมัครเข้าเรียนด้วย โดยประสานงานกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด (สนจ.) หรือศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ (สบอ.) หรือสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ในส่วนของระดับอุดมศึกษาจะเป็น

การศึกษาทางไกลโดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (มสธ.) เป็นผู้ดูแลในส่วนนี้ ในส่วนของการจัดการศึกษาวิชาชีพ กรมราชทัณฑ์ได้มอบหมายให้เรือนจำและทัณฑสถานดำเนินการฝึกอบรมวิชาชีพสาขาต่าง ๆ ให้กับผู้ต้องขัง โดยมุ่งหมายให้ผู้ต้องขังมีอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวเมื่อพ้นโทษแล้ว และได้ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยให้เรือนจำและทัณฑสถานคัดเลือกผู้ต้องขังให้เหมาะสมกับงาน อาชีพ อายุ ภูมิปัญญา สุขภาพ ร่างกาย การศึกษา ประสบการณ์ ความสนใจ และความสมัครใจ เข้ารับการอบรมวิชาชีพระยะสั้นต่าง ๆ ตามที่เรือนจำและทัณฑสถานกำหนดขึ้น โดยให้พิจารณาความพร้อมด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และตลาด ผู้ต้องขังที่ฝึกอบรมจบแล้วจะได้รับวุฒิบัตรด้วย ปัจจุบันการจัดการศึกษาสายวิชาชีพแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ หลักสูตรกลุ่มสนใจ เป็นหลักสูตรที่กำหนดขึ้นเพื่อให้การฝึกอบรมผู้ที่สนใจต้องการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตและความเป็นอยู่ ระยะเวลาในการจัดกลุ่มสนใจ การสอนเรื่องหนึ่ง ๆ ใช้เวลาไม่เกิน 30 ชั่วโมง ทำการสอนวันละไม่เกิน 3 ชั่วโมง ผู้เรียนแต่ละกลุ่มไม่น้อยกว่า 15 คน เช่น การทำขนม การเลี้ยงปลาสวยงาม การประดิษฐ์ดอกไม้ ฯลฯ การจัดกลุ่มสนใจนี้เป็นวิชาที่มีเนื้อหาจบในตัวเอง ไม่ขัดต่อศีลธรรมความมั่นคงและสอดคล้องกับนโยบายรัฐ และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น ผู้ต้องขังได้มีโอกาสเรียนวิชาชีพระยะสั้นตามหลักสูตรกรมการศึกษานอกโรงเรียน กรมอาชีวศึกษา (ปวช.) หรือ (ปวส.) สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือหลักสูตรอื่น ๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน มีระยะเวลาระหว่าง 30 ถึง 300 ชั่วโมง ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนเฉพาะส่วนที่ตนต้องการได้ เมื่อจบรายวิชาใดก็มีความรู้เฉพาะเรื่องนั้น หรือจะเรียนต่อเนื่องวิชานั้นจนครบกำหนดวิชา ก็ถือว่าจบหลักสูตรวิชาชีพนั้น

ตารางที่ 4.1 กิจกรรมประจำวันของผู้ต้องขังวัยหนุ่มกลาง²

6.00 น.	ตื่นนอน, อาบน้ำ**
7.00 น.	รับประทานอาหารเช้า**
7.45 น.	เข้าแถวเช็กยอด เคารพธงชาติ
8.30 น.	เข้าเรียน, เข้าทำงาน
11.45 น.	พักกลางวัน, ทานอาหาร**
13.00 น.	เช็กยอด, เข้าทำงาน
15.30 น.	เลิกงาน, อาบน้ำ**

² จาก สภาพและความต้องการกิจกรรมนันทนาการของผู้ต้องขังทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี (น.23), โดย ทิวาวัลย์ บุญญดิษฐ์, 2548, กรุงเทพฯ:มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

16.00 น.	รับประทานอาหารเย็น**
16.30 น.	ขึ้นเรือนนอน**
เสาร์, อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ หยุดการทำงานแต่ทำกิจกรรมประจำวัน (ตามเครื่องหมาย**) หมายเหตุ สํารวจเพิ่มเติม เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2558	

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า ตามกฎหมายและในทางปฏิบัติได้พยายามวางหลักเกี่ยวกับการดำเนินการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การลงโทษ แต่ยังคงขาดการดำเนินการบริหารงานอย่างเป็นระบบและจำนวนชั่วโมงในการเรียนที่น้อยมากประมาณ 3 ชั่วโมงต่อวัน จึงทำให้การให้การศึกษาไม่เป็นไปตามแผนบังคับโทษแต่ละบุคคล เช่น เมื่อรับตัวผู้ต้องขังเข้าสู่เรือนจำแล้วไม่มีแผนการบังคับโทษ ไม่ได้มีการจำแนกลักษณะพฤติกรรมของผู้ต้องขังว่าหนักว่าเบาแต่ละคนนั้นควรที่จะต้องได้รับการฟื้นฟูแก้ไข หรือควรที่จะได้รับการศึกษาด้านใดเป็นพิเศษ โดยเฉพาะก่อนที่จะเข้าโปรแกรมฟื้นฟูผู้ต้องขังในด้านต่าง ๆ รวมถึงการศึกษาเพิ่มเติมที่ไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับจะเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องขังว่าหนักว่าเบาที่ประสงค์จะเรียน อีกทั้งขาดเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญโดยเฉพาะในการให้คำปรึกษาในการเรียน ว่าการเรียนนั้นภายหลังจบหลักสูตรแล้วสามารถไปประกอบอาชีพภายหลังการปล่อยได้หรือไม่อย่างไร ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาสำคัญและสืบเนื่องมานานอันส่งผลให้การเรียนการศึกษาในทัณฑสถานวัยหนุ่มส่วนใหญ่ไม่เกิดประโยชน์ ถึงแม้ว่าทางทัณฑสถานวัยหนุ่มจะได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่ให้การศึกษากายนอก เช่น มสธ. แต่ก็เพียงจัดให้มีการศึกษาเท่านั้น แม้หลักสูตรจะเทียบเท่ากับการศึกษากายนอก แต่ไม่ได้มีการแนะนำที่ดีจากเจ้าหน้าที่หรือผู้เชี่ยวชาญดังกล่าว เช่น การแนะนำในด้านโอกาสในการนำความรู้มาใช้ได้จริง เพราะบางอาชีพไม่ว่าจะเป็นข้าราชการ หรือลูกจ้างของเอกชน บางตำแหน่ง ผู้กระทำความผิดที่เคยเป็นผู้ต้องขังจะถูกต้องห้ามประกอบอาชีพนั้น ๆ อันเป็นการกีดกันสิทธิหรือถูกสังคมกีดกันในการจ้างงาน เพราะในฐานะที่เคยเป็นผู้ต้องขังมาก่อน ซึ่งตราบาปเหล่านี้สังคมไทยไม่ได้ให้การยอมรับเท่าที่ควรซึ่งการไม่ทราบถึงคุณสมบัติในการประกอบอาชีพเมื่อจบหลักสูตรได้รับการปล่อยตัวจึงไม่สามารถนำความรู้ที่ได้ศึกษามาไปใช้ประกอบอาชีพตามสายวิชาชีพที่ได้เล่าเรียนมา

ดังนั้นผู้เขียนเห็นว่า ควรจะมีการบัญญัติกฎกระทรวงในเรื่องการให้การศึกษาของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยเฉพาะมุ่งเน้นให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นสำคัญ โดยจะต้องบัญญัติถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษา วิธีดำเนินการ รวมถึงสิทธิต่าง ๆ และข้อยกเว้นให้ครบถ้วน ซึ่งหลักการ

ข้อกฎหมายยุโรป และตามกฎหมายโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The Juvenile Training School Law) ของประเทศญี่ปุ่น และกฎทัศนสถานของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม (The Young Offender Institution Rules 2000) ของประเทศอังกฤษ เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ดีในการจัดร่างกฎกระทรวง ในเรื่อง การจัดการและบริหารงานในด้านการศึกษา ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงระบบงานราชทัณฑ์โดยเฉพาะในการ วางแผนการจัดการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ให้มีการวางกฎเกณฑ์ในการจัดให้การศึกษาที่ ชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม มิใช่ทำให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเรียนตามอำเภอใจโดยไม่เกิดประโยชน์ หรือไม่ บังคับเรียนอะไรเลย ซึ่งหากเป็นไปได้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกคนจะต้องเข้าเรียนและจบหลักสูตรอย่าง หนึ่งเป็นอย่างน้อยเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพได้ แม้ว่าเขาเหล่านั้นจะไม่มีค่าเล่าเรียนก็ตาม

4.1.3 การตรวจสอบการดำเนินการตามแผนการศึกษา

จากการศึกษาในประเทศญี่ปุ่นตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ (The Prison Law) มาตรา 4 ได้บัญญัติให้ การตรวจสอบและกำกับดูแลเรือนจำ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมเป็น ผู้มีอำนาจสั่งให้เจ้าพนักงานตรวจสอบเรือนจำ อย่างน้อย 1 ครั้ง ในทุก 2 ปี นอกจากนั้น ศาลและ อัยการอาจเข้าตรวจสอบเรือนจำได้ นอกเหนือจากมาตรการทางกฎหมายที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องของการ ตรวจสอบและกำกับดูแลเรือนจำของญี่ปุ่นนั้น เรือนจำจะถูกตรวจสอบและการกำกับดูแลจาก สังคม โดยกลไกทางปฏิบัติตามแนวนโยบายของรัฐเรือนจำจะอาศัยความร่วมมือจากคนสังคม กำแพงเรือนจำมิได้กีดกันโลกของผู้ต้องขังกับสังคมภายนอก เมื่อหน่วยงาน องค์กร บุคคลทั่วไปใน สังคมสามารถเข้าไปช่วยเหลือบำบัดฟื้นฟูผู้ต้องขังได้ จึงเท่ากับว่ากลไกทางสังคมจะตรวจสอบ เรือนจำ การทำงานของเจ้าพนักงาน มาตรการต่าง ๆ ด้วย งานเรือนจำและทัศนสถานจึงถูก ตรวจสอบและดูแลโดยสายตาของคนในสังคมญี่ปุ่น ตลอดเวลางานบังคับโทษจำคุกจะได้รับความ ร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างมากซึ่งมีพัฒนาการและวิวัฒนาการที่ยาวนานและต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็น การแก้ไขฟื้นฟูปรับพฤติกรรมหรือการคุมความประพฤติ ในระหว่างผู้ต้องขังได้รับโทษและ ภายหลังการปล่อยตัวแล้ว เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังไม่ล้นเรือนจำ จากการปรับพฤติกรรม ได้ผลและมีประสิทธิภาพ กับทั้งยังเป็นการตรวจสอบการทำงานของเรือนจำไปโดยระบบของตัว มันเองด้วย โดยมีอาสาสมัครในกิจการราชทัณฑ์ ซึ่งมีบทบาทค่อนข้างมากทั้งในการคุมประพฤติ และกิจการราชทัณฑ์ ซึ่งจะเข้ามามีส่วนร่วมกับเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ในการให้การศึกษาด้านวิชาการ และศาสนาแก่ผู้ถูกคุมขัง รวมทั้งแก้ไขปัญหส่วนตัว ปัญหาทางบ้าน และการเตรียมตัววางแผน ชีวิตภายหลังการถูกปล่อยตัว นอกจากนั้นยังมีระบบอาสาสมัครจะเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังและให้ความ ช่วยเหลือด้านกำลังใจ ให้คำแนะนำ ให้ความบันเทิง รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมกับผู้ถูกคุมขังด้วย

ส่วนในประเทศอังกฤษ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาและการตรวจสอบ ค.ศ.2006 (The Education and Inspections Act 2006) มาตรา 133 ได้กำหนดให้มีระบบการประเมินผล

เรือนจำสำหรับตรวจสอบการศึกษาและทักษะของผู้ต้องขัง โดยผู้ตรวจการของสมเด็จพระราชินี (Her Majesty's Chief Inspector HMCI) จะพิจารณาในประเด็นผลลัพธ์สำหรับผู้ต้องขังที่เข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และทักษะการทำงาน คุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้และทักษะและการทำงานซึ่งรวมถึงการสอน การฝึกอบรม การเรียนรู้ และการประเมินผล ความมีประสิทธิภาพในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้และทักษะ และการทำงาน ผู้ตรวจสอบจะตัดสินสรุปคุณภาพการศึกษา และการฝึกอบรมที่จัดหาให้ในเรื่องความมีประสิทธิภาพในภาพรวมของผู้จัดหาว่า ขอบเขตของการศึกษา และการฝึกอบรมเป็นไปตามความต้องการตามลำดับของผู้เรียนในเรือนจำหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการของผู้เรียนกับความยากง่าย และความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนนั้น การตรวจสอบจะประเมินว่า ผู้เรียนรายบุคคลได้รับประโยชน์จากหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนรู้และการทำงานของพวกเขาเป็นอย่างไร มีการทดสอบการตอบรับของเรือนจำต่อความต้องการรายบุคคล โดยสังเกตการณ์ว่ามีการช่วยเหลือผู้เรียนทุกคนให้มีความก้าวหน้า และปฏิบัติตามศักยภาพของพวกเขา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่มีความต้องการ พื้นฐานนิสัย ความถนัด หรือพฤติกรรมที่ต้องการการเรียนรู้และความเชี่ยวชาญในการสอน โดยเฉพาะ มีการช่วยเหลือเพิ่มเติมที่ดีหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับแต่ละประเภทของเรือนจำ

สำหรับประเทศไทย ไม่มีกฎหมายใดให้อำนาจหน่วยงานใด สามารถตรวจสอบการจัดการให้การศึกษาผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้ ซึ่งในทางปฏิบัติการจัดการศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีววะ หรือในระดับอุดมศึกษา จะมีมาตรฐานเดียวกับภายนอก เพราะหน่วยงานที่เข้ามาร่วมมือประสานงานกับกรมราชทัณฑ์ก็เป็นสถาบันศึกษาที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป อาทิ กศน. หรือ มสช. ซึ่งหากผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้นจบหลักสูตรก็จะได้รับปริญญาตามสาขานั้น ๆ ตามที่เขาได้ลงทะเบียนไว้ อันเป็นระดับเดียวกับสังคมภายนอกมิได้แตกต่างกัน จึงเห็นได้ว่าหลักสูตรที่ทางหน่วยงานดังกล่าวได้ดำเนินการจัดให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะเหมือนหลักสูตรทั่วไปกับประชาชนผู้เรียนในสังคมภายนอกนั้นเอง ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าจะเป็นหลักสูตรที่ดีแต่มิได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษ กล่าวคือ แม้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มผู้นั้นจะเรียนและสามารถจบหลักสูตรนั้นได้ มีความรู้ในระดับที่จะสามารถประกอบอาชีพได้ แต่ด้วยข้อจำกัดสิทธิบางประการในการประกอบอาชีพ อาจเรียนมาแล้วไม่สามารถไปประกอบอาชีพได้จริงตามที่ได้เล่าเรียนมา จึงอาจทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน เมื่อว่างงานก็จะไม่มีรายได้มาหาเลี้ยงชีพ และอาจส่งผลให้เกิดความคิดในการกระทำความผิดซ้ำอีกครั้งได้

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรจะมีมาตรการทางกฎหมายในการตรวจสอบหลักสูตรการศึกษา การฝึกอบรมและการฝึกวิชาชีพ ที่จัดให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับเป็นคนดีคืนสู่สังคมได้อีกครั้งมากกว่า

การจัดให้มีการเรียนการสอนเหมือนกับสังคมภายนอก แต่ขาดจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายว่า เมื่อจบหลักสูตรแล้วจะนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพใดได้จริงบ้าง ซึ่งในบางหลักสูตรอาจเป็นได้แค่เพียงหลักสูตรเสริมสร้างให้มีความรู้เท่านั้น และในบางหลักสูตรจะต้องมีการบังคับให้เรียน ให้เป็นพื้นฐานความรู้ติดตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มแต่ละคน ฉะนั้นหากมีการเปิดให้เรียนโดยมิได้มีการวางแผน หรือมีการแนะนำ หรือตรวจสอบที่ดี ตามที่ผู้เขียนได้วิเคราะห์ปัญหาในข้างต้นแล้ว นอกจากจะทำให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเข้าใจผิดถึงความต้องการของตนเองได้ว่าเมื่อตนจบหลักสูตรการเรียนแล้ว ตนอาจสามารถกลับมาประกอบอาชีพนั้นได้ ยังเป็นการป้องกันการสูญเสียค่าใช้จ่าย เสียโอกาสในการเรียนด้านอื่น ๆ และเสียเวลาโดยไม่จำเป็นได้

4.1.4 การสนับสนุนการเรียนภายหลังการพ้นโทษ

จากการศึกษาตาม ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ข้อ 61 ได้กำหนดว่าในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังนั้น ควรเน้นให้เห็นว่า เขาไม่ถูกกีดกันไว้นอกสังคม แต่ยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเรื่อยไป ฉะนั้นองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ควรพร้อมที่จะสนับสนุน ช่วยเหลือ เจ้าหน้าที่เรือนจำ ในการฟื้นฟูให้ผู้ต้องขังได้กลับเข้าสู่สังคมตามปกติ ทั้งนี้ควรจะได้มีการติดต่อกับนักสังคมสงเคราะห์แห่งสถาบันทุกแห่ง ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการช่วยธำรงรักษาหรือ ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ต้องขังกับครอบครัวของเขา และกับองค์กรสังคมต่าง ๆ ซึ่งอาจอำนวยความสะดวกให้ได้ ควรจะได้ดำเนินการเป็นขั้น ๆ อย่างเต็มขนาด โดยสอดคล้องต้องกับกฎหมาย และคำพิพากษา เพื่อป้องกันรักษาไว้ซึ่งสิทธิส่วนได้เสียทางแพ่ง สิทธิแห่งความมั่นคงในทางสังคม และประโยชน์ในทางสังคมอย่างอื่นของผู้ต้องขัง และตามกฎหมายเรือนจำยุโรป ข้อ 107.4 ได้กำหนดว่า “เจ้าหน้าที่เรือนจำจะทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานที่ให้บริการกำกับดูแลและช่วยเหลือผู้ต้องขังเด็ดขาด เพื่อให้พวกเขาทุกคนสร้างชีวิตขึ้นใหม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวและการจ้างงาน ถ้าเป็นไปได้ควรที่จะพยายามเพื่อให้แน่ใจว่า ผู้ต้องขังในระหว่างการศึกษา การฝึกอบรม การควบคุมตนเอง และแผนการป้องกันยาเสพติด จะสามารถที่จะดำเนินการต่อไปได้ภายหลังกลับเข้าสู่สังคมแล้ว” และข้อ 107.5b ได้กำหนดว่า “ผู้ต้องขังควรจะได้รับข้อมูลที่จำเป็นในรูปแบบที่เขาเข้าใจได้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัย การจ้างงาน การศึกษา ผลประโยชน์ การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้พิการ เพื่อเป็นแนวทาง และเพื่อให้ทราบและเป็นทางเลือกในการจัดการเกี่ยวกับอนาคตของเขาแต่ละคน และที่อยู่ของบุตรหลานของเขา”

ในประเทศญี่ปุ่น ภายหลังจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มพ้นโทษแล้ว จะมีหน่วยงานของภาครัฐ ภาคเอกชน และอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น บ้านพักช่วยเหลือฟื้นฟูผู้กระทำความผิด สมาคมช่วยเหลือ และฟื้นฟู สมาคมสตรีช่วยเหลือแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด สมาคมพี่สาวและพี่ชายคนโต หรือความร่วมมือกับนายจ้าง ซึ่งเป็นองค์กรหน่วยงานที่สนับสนุนและช่วยเหลือทั้งผู้ต้องขังธรรมดา

และผู้ต้องขังวัยหนุ่มทั่วประเทศ เพื่อให้บริการในการจัดหาที่พักชั่วคราวและจัดหาอาหารให้รวมทั้งให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การจัดหางานและปัญหาต่าง ๆ แก่ผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ บรรเทาความเดือดร้อนให้กับผู้ต้องขังที่ได้รับการปล่อยตัว เช่น อาหาร เสื้อผ้า เงิน การรักษาพยาบาล ตลอดจนการให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมต่าง ๆ และสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นในการศึกษาต่อด้วย

ส่วนในประเทศไทย ภายหลังจากที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มพ้นโทษแล้ว จะมีโครงการอาสาสมัครของปรีนซ์ทรัสต์ ซึ่งเป็นโปรแกรมสนับสนุนช่วยเหลือผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ในเรื่องการให้ทักษะการทำงานเป็นทีมความเป็นผู้นำ ความมั่นใจ และแรงจูงใจ มีการบันทึกประวัติและติดตามผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่พ้นโทษอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้งานทำหรือเข้ารับการศึกษา และฝึกอบรมต่อเนื่องต่อ โดยมีทีมงานผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินการในโครงการนี้ทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีโครงการคอร์สคอร์ส ในทัศนสถานวัยหนุ่ม มีจุดประสงค์ในการฝึกฝน การออกกำลังกาย และการศึกษา มีระยะเวลาดำเนินการ 5 สัปดาห์ สำหรับพัฒนาการของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ในระหว่างระยะสุดท้ายก่อนปล่อยตัวและผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับอนุญาตให้ปล่อยตัวเพื่อเข้าทำงานในชุมชนบ้านเกิดของพวกเขา ซึ่งประเทศไทยจะมุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มสามารถทำงานหรือฝึกวิชาชีพได้เป็นสำคัญ ให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มนำความรู้ที่ได้จากการทำงานหรือฝึกวิชาชีพภายหลังจากพ้นโทษได้โดยในเรือนจำบางแห่งมีระบบการทำงานในเรือนจำอุตสาหกรรมซึ่งผู้ต้องขังจะอยู่ในสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ผู้ต้องขังนั้นจะได้เผชิญเมื่อทำงานในโรงงานภายนอก

สำหรับประเทศไทย ไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงสิทธิผู้ต้องขังในการได้รับความช่วยเหลือ ภายหลังจากการปล่อย และไม่มีอาสาสมัครเข้ามาช่วยเหลือเหมือนอย่างในประเทศญี่ปุ่นและอังกฤษ แต่จะมีการติดตามโดยทัศนสถานวัยหนุ่มหรือเจ้าหน้าที่ผู้สอนนั่นเอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายของทัศนสถานวัยหนุ่มนั้นด้วย ซึ่งในบางครั้งเป็นที่น่าเสียดายว่า ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ประสงค์จะศึกษาเล่าเรียนต่อ หรือกำลังอยู่ในระหว่างสอบแต่พ้นโทษไปแล้ว และกำลังจะจบหลักสูตร หรือกำลังจะมีอนาคตที่ดี แต่กลับต้องสะดุดเพราะขาดการช่วยเหลือหรือการสนับสนุนเงินทุนในเบื้องต้น ดังนั้นเพื่อให้สามารถให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้รับการศึกษาต่อเนื่องไปได้และเพิ่มโอกาสทางการศึกษา ผู้เขียนเห็นว่า ควรที่จะมีกฎหมายรับรองหน่วยงานของภาครัฐหรือเอกชนให้เข้ามามีบทบาททำหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ต้องขังวัยหนุ่ม โดยเฉพาะในการศึกษาต่อเนื่องภายหลังจากการปล่อยตัว และควบคุมดูแลความประพฤติให้สามารถเรียนจบได้ ทั้งนี้อาจกำหนดให้หน่วยงานข้างต้นมีอำนาจในการพิจารณาปล่อยตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มก่อนกำหนดโดยพิจารณาถึงความประพฤติ

ภายใต้เงื่อนไขว่า ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะต้องไปเรียนหนังสือในมหาวิทยาลัยเท่านั้น โดยมีการตรวจสอบและให้รายงานตัวและผลการเรียนทุกภาคเรียน

4.1.5 ปัญหาทางปฏิบัติจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์

จากการที่ผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าไปภายในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง จังหวัดปทุมธานี และได้สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กรมราชทัณฑ์ตำแหน่งนักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ ซึ่งประจำอยู่ที่ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางในส่วนงานฝ่ายการศึกษา ณ จังหวัดปทุมธานี เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ณ ปัจจุบัน โดยเจ้าหน้าที่ ฯ ได้กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอน ทางทัณฑสถานวัยหนุ่มได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ฯ และสอดคล้องกับนโยบายของทางกรมราชทัณฑ์ ซึ่งผู้เขียนขอกล่าวถึงสภาพภายในของทัณฑสถานวัยหนุ่มกลางและสรุปใจความสำคัญของการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1) โครงสร้างและสภาพแวดล้อมภายในทัณฑสถาน

ภายในทัณฑสถาน ฯ สภาพแวดล้อมและบริเวณพื้นที่โดยรวม เมื่อเทียบกับจำนวนผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีประมาณเกือบหนึ่งหมื่นคนแล้ว ก่อนข้างแออัดมาก โดยเฉพาะตัวอาคารหรือโรงนอน (แดน) แม้ว่าจะมีลานกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ สนามฟุตบอล เวทีมวย ลานกีฬาเซปักตะกร้อ เป็นต้น ก็ตาม ระบบการจัดการภายในบริเวณอาคารจะแบ่งแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกไปตามแดนต่าง ๆ โดยคำนึงถึงอัตราความรุนแรงของโทษ เช่น แดน 1 จะควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษสูงตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป, แดน 2 จะควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษต่ำกว่า 2 ปี, แดน 3 จะควบคุมผู้ต้องขังที่มีอัตราโทษปานกลางตั้งแต่ 4-5 ปี เป็นต้น โดยเป็นการจำแนกผู้ต้องขังวัยหนุ่มตามอัตราโทษที่ได้รับไปตามเขตแดนต่าง ๆ แต่ไม่ได้ใช้วิธีจำแนกผู้ต้องขังตามลักษณะอายุ ดังนั้น ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุน้อยจึงอยู่ปะปนกับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุมาก รวมถึงผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว ทั้งนี้เพราะตามความเป็นจริงในบางส่วนผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่อายุเกิน 25 ปี ไม่ได้ถูกย้ายไปเรือนจำสำหรับผู้ใหญ่นั้นเอง

2) ด้านโปรแกรมและหลักสูตรการศึกษาที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้รับ

ทางทัณฑสถาน ฯ ได้จัดให้มีหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นหลักสูตรของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่อ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ ได้อ่านหนังสือออกและเขียนได้และสามารถเรียนจนจบระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย นอกจากนี้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีทางเลือกในการเรียนสายอาชีพ เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ซึ่งได้รับความร่วมมือจาก วิทยาลัยเทคนิคธนบุรีและวิทยาลัยเทคโนโลยีปทุมธานี ในการจัดการฝึกวิชาชีพ อาทิ คอมพิวเตอร์ธุรกิจ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างยนต์ ช่างก่อสร้าง การบัญชี เป็น

ต้น โดยมีการจัดสถานที่และห้องเรียนอยู่ในแดน 4 ซึ่งเป็นแดนที่คุ้มขังผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ต้องได้รับการศึกษาโดยเฉพาะ โดยไม่คำนึงว่าผู้ต้องขังนั้นต้องโทษเป็นเวลานานหรือสั้นเพียงใด กล่าวคือ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่เรียนจะอยู่รวมกันหมด ซึ่งผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ไม่เคยได้เล่าเรียนส่วนใหญ่จะถูกบังคับให้เรียนในภาคพื้นฐาน แต่ไม่ทุกคน ทั้งนี้เนื่องจากทัศนสถานวัยหนุ่มกลางประสบปัญหาขาดแคลนเจ้าหน้าที่ในฝ่ายการศึกษา เพราะมีจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยมากเมื่อเทียบกับอัตราส่วนกับผู้ต้องขังที่มีเป็นจำนวนมาก ทำให้ไม่สามารถตรวจสอบได้ทุกคนว่าผู้ต้องขังเหล่านั้นคนใดจบการศึกษาอะไรมาบ้าง มีความรู้มากน้อยเพียงใด ดังนั้นข้อมูลประวัติการศึกษาของผู้ต้องขังแต่ละคนจึงได้มาจากคำบอกเล่าของผู้ต้องขังคนนั่นเอง ซึ่งในบางครั้งผู้ต้องขังไม่พูดความจริง จึงเป็นการยากในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่จะนำผู้ต้องขังวัยหนุ่มมาบังคับเรียนได้

สำหรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือ ชั้นระดับปริญญาตรีและปริญญาโท จะเป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัยโฆทัยธรรมาธิราช (มสธ.) ตามแต่ที่เปิดหลักสูตรให้ลงทะเบียน โดยไม่มีการบังคับเรียน เพราะค่าใช้จ่ายต่าง ๆ รวมถึงค่าเทอม ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะเป็นผู้จ่ายเอง และการเรียนจะเป็นการศึกษาด้วยตนเองโดยไม่มีอาจารย์หรือวิทยากรมาบรรยายภายในทัศนสถาน ฯ จึงเป็นหน้าที่ของผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่จะต้องรับผิดชอบตนเองในการศึกษาขวนขวายความรู้เอาเองจากห้องสมุด ซึ่งจะจัดให้มีมุม มสธ. เป็นมุมสำหรับผู้เรียน มสธ. โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ดี การเรียนในระดับอุดมศึกษาผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะเป็นผู้เลือกที่จะเรียนสาขาวิชาเอง โดยไม่ได้มีการได้รับคำแนะนำ หรือได้รับคำปรึกษาอย่างเป็นทางการจากเจ้าหน้าที่ครูผู้สอนว่า ควรจะเรียนอะไร เรียนแล้วได้อะไร จบมาแล้วจะประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง แต่จะเป็นการแนะนำในฐานะครูผู้ถูกศรัทธามากกว่า แล้วแต่ว่าผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้นจะเข้ามาปรึกษาปัญหาในเรื่องใด ๆ

เมื่อปี พ.ศ.2550 ได้พระกรุณาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด “ห้องสมุดพร้อมปัญญา” สำหรับให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้มีมุมอ่านหนังสือ พักผ่อนหย่อนใจ หรือค้นคว้าหาความรู้ แล้วแต่เวลาว่างของผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้น ๆ หากเขาว่างเว้นจากการเข้ากองงาน และยังมีห้องสมุดขนาดเล็กตามแดน ต่าง ๆ ด้วย แต่ทั้งนี้จะเป็นการหมุนเวียนหนังสือไปตามแต่ละแดนเพราะหนังสือไม่เพียงพอ นอกจากนี้ยังมีห้องคอมพิวเตอร์สำหรับการเรียนการใช้คอมพิวเตอร์ หรือการใช้โปรแกรมต่าง ๆ ด้วย แต่จะไม่ได้รับอนุญาตให้ใช้อินเตอร์เน็ต และยังมีห้องฝึกวิชาชีพ อาทิ ห้องตัดผม ห้องตัดต่อถ่ายทำวิดีโอหรือคลิปอนิเมชันสำหรับการเรียนรู้ เป็นต้น อีกด้วย

ในส่วนของการทุนการศึกษา ผู้ต้องขังบางคนก็ได้รับทุนเรียนฟรีจากกรมราชทัณฑ์หรือ มสธ. ซึ่งผู้ต้องขังต้องทำเรื่องขอทุนการศึกษาเป็นกรณี ๆ ไป จะไม่ได้ทุกคน

3) วิธีการให้การศึกษาศาสนาและสถานที่เรียน

ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ถูกบังคับให้เรียนทุกคน (ผู้ต้องขังที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้) และผู้ต้องขังในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย จะต้องเข้าเรียนทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 8.30-12.00 น. ทั้งนี้เวลาอาจมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมได้แล้วแต่วันนั้นมีกิจกรรมใดเป็นพิเศษหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่กรณี ๆ ไป ส่วนในช่วงบ่ายผู้ต้องขังวัยหนุ่มส่วนใหญ่จะต้องเข้ากองงานตามหน้าที่ที่ตนได้รับ สำหรับหลักสูตร ปวช. หรือ ปวส. จะได้เรียนทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์เช่นกัน แต่จะเริ่มเรียน 8.30-15.00 น. ซึ่งจำนวนชั่วโมงเรียนจะมากกว่าการเรียนในระดับพื้นฐาน โดยผู้ต้องขังจะเรียนภายในอาคารแดน 4 นั้นเอง โดยมีการจัดสถานที่ภายในอาคารเป็นห้องเรียน มีอุปกรณ์การสอนในระดับหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่เก่าและชำรุด อีกทั้งยังขาดแคลนโดยเฉพาะหนังสือตำราเรียนมีไม่ครบคน ทั้งนี้เพราะขาดงบประมาณสนับสนุน

ในด้านครูผู้สอนหากเป็นหลักสูตรพื้นฐานทั่วไปจะเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาของทัณฑสถานนั้นเอง สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นครูผู้สอน ซึ่งมีอยู่กันไม่กี่คน หากในบางวันเจ้าหน้าที่ติดภารกิจ จะต้องจัดหาบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นครูผู้ช่วยสอน หรือในบางครั้งต้องให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีความรู้มาเป็นผู้ช่วยสอน แต่หากเป็นหลักสูตรวิชาชีพเฉพาะจะมีอาจารย์จากวิทยาลัย ฯ ภายนอกเข้ามาช่วยสอนให้แล้วแต่โอกาสไป

ในส่วนของการสอบวัดผลก็จะสอบภายในอาคารแดน 4 เช่นกัน โดยมีมาตรฐานเดียวกับภายนอก เพราะดำเนินการโดย กสท. หรือวิทยาลัย ฯ หรือ มสท. นั้นเอง

4) ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการศึกษาภายในทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง

ในการจัดการเรียนการสอนของทัณฑสถาน ฯ ประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรในฝ่ายการศึกษา กล่าวคือ ไม่มีผู้สอนที่มีความรู้ในการให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพราะเจ้าหน้าที่ ที่ทำการสอนดังกล่าวไม่ได้จบสาขาวิชาในด้านครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์ หรือมีคุณลักษณะที่จะถ่ายทอดวิชาความรู้ให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้ดี เพราะเจ้าหน้าที่ไม่ใช่ครูผู้สอนมืออาชีพ จึงไม่ได้เชี่ยวชาญในการสอน และเนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่น้อยมากนั้นเอง ส่งผลให้การจัดการและการบริหารงานการศึกษาจึงมีอุปสรรคและขาดตกบกพร่อง ซึ่งในบางครั้งได้ให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วยกัน มาสอนแทน จึงทำให้เกิดความไม่ศักดิ์สิทธิ์ ไม่น่าเชื่อถือ ด้วยเหตุที่ว่า เป็นผู้ต้องขังเหมือนกัน ทำให้เกิดความไม่เอาใจใส่ในการเรียนตามมา

ปัญหาด้านงบประมาณเป็นปัญหาสำคัญที่ประสบมาตลอดทุกยุคทุกสมัย เพราะค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ทัณฑสถาน ฯ จะเป็นผู้รับภาระ เช่น ในการสมัครเข้ารับการศึกษจากสถานบันภายนอก ทัณฑสถาน ฯ จะเป็นให้ความช่วยเหลือในการจัดหาหลักฐานต่าง ๆ ทะเบียนบ้าน รูปถ่าย หรือในด้านอุปกรณ์การเรียน อาทิ สมุด ปากกา หนังสือเรียนบางเล่ม เป็นต้น ปัญหาด้านงบประมาณจึงเป็นส่วนสำคัญทำให้การจัดให้มีการศึกษาไม่บรรลุผลเท่าที่ควร

ในส่วนขอระยะเวลาต้องโทษของผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็เป็นปัญหาเช่นกัน เพราะผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ได้รับโทษจำคุกเป็นระยะเวลานานหลายปี การจัดการศึกษาจึงต้องเน้นไปที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่ได้รับโทษสั้นกว่า เพราะเขาเหล่านั้นจะสามารถจบหลักสูตรได้เวลาพอเหมาะกับการพ้นโทษออกไป และใช้ประโยชน์จากการเรียนได้จริง จึงทำให้มีการเลื่อมล้ำในการเลือกปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มดังกล่าวไม่เท่าเทียมกันนั่นเอง ผู้ต้องขังวัยหนุ่มจึงไม่ได้รับการเรียนอย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ ไม่มีหน่วยงานใดมาช่วยเหลือภายหลังจากที่ผู้ต้องขังพ้นโทษไปแล้ว จะมีก็แต่ทัณฑสถาน ฯ หรือเจ้าหน้าที่ผู้สอนนั่นเอง ทั้งนี้เพราะความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้สอนกับผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีลักษณะเหมือนกับลูกศิษย์มาก มีความสนิทสนมกัน เนื่องจากมีเวลาอยู่ด้วยกันเป็นเวลานาน ที่จะสามารถดูพฤติกรรม รู้จักอุปนิสัยใจคอและพัฒนาการทางด้านความรู้ ความคิดทัศนคติของผู้ต้องขังวัยหนุ่มแต่ละคนได้เป็นอย่างดี จึงเกิดความผูกพันที่จะต้องคอยให้ความช่วยเหลือดูแลเหมือนกับลูกศิษย์คนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการจัดหางานให้ หรือคอยติดตามให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้นเรียนให้จบหลักสูตร ดังนั้น เจ้าหน้าที่ผู้สอนจึงเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นคนดีกลับคืนสู่สังคมได้

ปัญหาดังที่กล่าวมา เกิดขึ้นเนื่องจากกรมราชทัณฑ์ไม่ใช่สถาบันศึกษาแต่เป็นปลายทางของกระบวนการยุติธรรม นั่นก็คือ การลงโทษควบคุมจึงไม่มีสิ่งใดมากระตุ้นได้ว่า เมื่อผู้ต้องขังเข้ามาในทัณฑสถานแล้ว ภายหลังพ้นโทษออกไปจะไม่กลับมากระทำความผิดซ้ำอีก ดังคำกล่าวที่ว่า “จะชักผ้าที่สกปรกให้สะอาดคงยาก เพราะคราบสกปรกฝังแน่น จะชักอย่างไรก็ไม่ออก แต่ก็ชักให้ดีที่สุด บางคนก็สะอาดขึ้นมาบ้าง”³

³ นายสิริรัฐภูมิ สีนสมศักดิ์ นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพชำนาญการ ผู้ให้ข้อมูล

ตารางที่ 4.2 รายงานจำนวนผู้ต้องขัง จำแนกวุฒิการศึกษา ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 ณ
 ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง สํารวจ ณ วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2557

ที่	วุฒิการศึกษา	จำนวน				
		ผู้ต้องขังระหว่างฯ		ผู้ต้องขังเด็ดขาด		รวม
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
1	ผู้ไม่รู้หนังสือ/ไม่จบระดับประถม	-	-	313	-	313
2	ระดับประถมศึกษา	-	-	2,754	-	2,754
3	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	-	-	2,483	-	2,483
4	ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	-	-	666	-	666
5	ระดับอนุปริญญา/ปวส.	-	-	71	-	71
6	ระดับปริญญาตรี	-	-	21	-	21
7	ระดับสูงกว่าปริญญาตรี	-	-	1	-	1
8	อื่น ๆ	-	-	-	-	-
รวมทั้งสิ้น		-	-	6,309	-	6,309

4.2 วิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการให้การศึกษาผู้ต้องขังวัยหนุ่มของประเทศไทยกับต่างประเทศ

4.2.1 กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยและต่างประเทศ

ในประเทศญี่ปุ่นการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังจะทำโดยหน่วยงานทางอาญาของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักโทษเด็ดขาดที่มีความประสงค์จะแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคม เพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมอันเป็นการชดเชยและตอบแทนผลจากการกระทำผิด นอกจากนั้นยังมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการปรับปรุงฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ต้องขังให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมปกติได้ มีจิตสำนึกที่ดีที่จะไม่กระทำความผิดซ้ำอีกต่อไปและการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในเรือนจำญี่ปุ่นมุ่งเน้นการบำบัดฟื้นฟูแก้ไข เพื่อการกลับคืนสู่สังคม โดยมีพื้นฐานอยู่บนระบบการจำแนกลักษณะนิสัย ซึ่งงานราชทัณฑ์ในประเทศญี่ปุ่นนั้นจะรับผิดชอบผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ รวมทั้งผู้กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนระบบบริหารงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีระบบการบริหารงานราชทัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการบริหารงานราชทัณฑ์สำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่และเด็กจะอยู่ภายใต้สังกัดเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีลักษณะที่

ผสมผสานทั้งหลักของประเทศตะวันตกและวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นเอง ก่อให้เกิดรูปแบบการบริหารงานราชทัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพงานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นจะอยู่ในสังกัดของกระทรวงยุติธรรม มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมราชทัณฑ์ (Correction Bureau) ซึ่งรับผิดชอบดูแลการบริหารงานของเรือนจำ ทักษสถานวัยหนุ่ม และสถานคุมขังโดยตรง ส่วนงานด้านการคุมประพฤติ และการพักการลงโทษ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมบำบัดฟื้นฟู (Rehabilitation Bureau) กรมราชทัณฑ์ประกอบด้วยหน่วยงานกลาง และหน่วยงานราชทัณฑ์ส่วนภูมิภาคซึ่งควบคุมดูแลงานเรือนจำ และทัณฑสถานในแต่ละภูมิภาคเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนางานราชทัณฑ์และการบริหารงานทั้งในด้านบุคลากร งานอุตสาหกรรม การติดตามประเมินผล และการป้องกันระงับเหตุร้าย โดย จุดมุ่งหมายของงานราชทัณฑ์ประเทศญี่ปุ่นนั้นมีหน้าที่รับผิดชอบให้หน่วยงานราชทัณฑ์ต่าง ๆ ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ในด้านการควบคุม และแก้ไขฟื้นฟูและแนวผู้ต้องขังเรือนจำในประเทศญี่ปุ่นตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่สำคัญคือ สถานฝึกอบรมเยาวชนและผู้ต้องขังวัยหนุ่ม (Juvenile Training Schools)

ในประเทศอังกฤษ จุดมุ่งหมายของงานราชทัณฑ์ก็เพื่อรับใช้สังคม โดยการควบคุมดูแลผู้กระทำผิดตามคำสั่งศาล และมีหน้าที่หลักในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดอย่างมีมนุษยธรรม สนับสนุนให้ดำรงชีวิตภายใต้กฎหมาย ประพฤติตนเป็นประโยชน์ทั้งในขณะที่อยู่ภายในเรือนจำและภายหลังพ้นโทษ ประเทศอังกฤษมีแนวความคิดว่าการจำคุกเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีร้ายแรงเป็นการปกป้องสาธารณะจากอันตรายรุนแรงที่กระทำโดยผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นอันตรายต่อชุมชน เพื่อไม่ให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมในการกระทำความผิด และเป็นการป้องปรามบุคคลอื่น ๆ ซึ่งอาจถูกชักจูงให้ประกอบอาชญากรรมรุนแรงโดยการให้เห็นบทลงโทษที่จะได้รับงานราชทัณฑ์ประเทศอังกฤษ จะบริหารงานโดยคณะกรรมการเรือนจำ (Prison Service) ซึ่งประกอบไปด้วยกรรมการที่แต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย คณะกรรมการเรือนจำจะทำงานโดยผ่านการตรวจสอบจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน คือ คณะผู้ตรวจการราชทัณฑ์ (Her Majesty's Chief Inspector of Prison) คณะผู้ตรวจการเรือนจำ (Prison Ombudsman) คณะผู้ตรวจเยี่ยม (Board of Visitors) ซึ่งประกอบด้วยอาสาสมัครจากประชาชนทั่วไปประจำอยู่ในทุก ๆ เรือนจำ ผู้ตรวจเหล่านี้จะทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของงานราชทัณฑ์ และรับเรื่องราวร้องทุกข์ของผู้ต้องขัง รวมทั้งเสนอรายงานให้กับกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้เรือนจำปฏิบัติ แต่ผู้ตรวจจะไม่มีอำนาจทางการบริหาร และจะต้องปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระโดยในประเทศอังกฤษมีเรือนจำที่สำคัญในการให้การศึกษาคณะผู้ต้องขังวัยหนุ่ม คือ เรือนจำฝึกอบรมระยะปานกลาง ควบคุมดูแลผู้ต้องขังที่รับโทษจำคุกระหว่าง 18 เดือน ถึง 4 ปี และผู้ต้องขังวัยหนุ่มหรือผู้ต้องขังหญิงที่รับโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี และเรือนจำ

ฝึกอบรมระยะยาว ควบคุมผู้ต้องขังที่รับโทษจำคุกเกิน 4 ปี และผู้ต้องขังวัยหนุ่มหรือผู้ต้องขังหญิงที่รับโทษจำคุกเกิน 3 ปี

สำหรับในประเทศไทย จุดมุ่งหมายของงานราชทัณฑ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อการควบคุมและการให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่เหมาะสมตามลักษณะอายุ ทั้งนี้เพื่อให้ได้รับการศึกษาอบรมและพัฒนาการฝึกวิชาชีพที่เหมาะสม สำหรับทัณฑ์สถานวัยหนุ่มและสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เมื่อได้รับตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มไว้ให้ถือปฏิบัติตามหลักการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและการติดตามผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง รวมทั้งให้มีการแยกการคุมขังผู้ต้องขังและแยกการปฏิบัติ เพื่อป้องกันการถ่ายทอดพฤติกรรมระหว่างกันซึ่งผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกคนจะต้องได้รับการคัดแยกออกจากผู้ต้องขังประเภทอื่นอย่างเด็ดขาด ต้องไม่รวมอยู่กับผู้ต้องขังอื่น เพราะนักโทษเด็ดขาดที่อายุต่ำกว่า 25 ปี ให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจปฏิบัติราชการแทนอธิบดีกรมราชทัณฑ์โดยการได้รับมอบอำนาจ ในการกำกับ ดูแล วางแผนการย้าย การสอบการย้ายของผู้ต้องขังในเรือนจำ ทัณฑสถานซึ่งสังกัดเรือนจำกลางประจำเขต ได้แก่ การย้ายผู้ต้องขังที่มีกำหนดโทษสูงเกินอำนาจการควบคุม การย้ายผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ผู้ต้องขังคดีพระราชบัญญัติคดียาเสพติดให้โทษ ตามขั้นตอนและวิธีการตามคู่มือการย้ายผู้ต้องขัง ทั้งนี้เมื่อได้รับมอบอำนาจดังกล่าวแล้ว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมอบอำนาจต่อให้ผู้บัญชาการเรือนจำกลางประจำเขต ที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของจังหวัด ปฏิบัติราชการแทนผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจดังกล่าว ปฏิบัติราชการให้เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับและนโยบายของกรมราชทัณฑ์ที่ได้วางข้อกำหนด และแนวทางการปฏิบัติไว้โดยเคร่งครัด และเมื่อได้ดำเนินการตามที่ได้รับมอบอำนาจไปแล้ว ให้รายงานกรมราชทัณฑ์ทราบด้วยโดยในปัจจุบันมีทัณฑสถานวัยหนุ่มในประเทศไทยที่สำคัญ คือ ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง ทัณฑสถานวัยหนุ่มพระนครศรีอยุธยา และทัณฑสถานวัยหนุ่มนครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกรมราชทัณฑ์

4.2.2 การให้การศึกษาศูต้องขังวัยหนุ่มของไทยและต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่าในประเทศญี่ปุ่นการบังคับโทษผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ได้มีกฎหมายรองรับสิทธิกำหนดขั้นตอนไว้เพื่อเป็นหลักปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “กฎหมายโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชน (The Juvenile Training School Law)” โดยเป็นกฎหมายที่จัดได้ว่ามีความชัดเจนและชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเรียกได้ว่าเป็นกฎหมายเฉพาะทางเพื่อใช้สำหรับผู้ต้องขังประเภทนี้โดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังเน้นการแก้ไขและฟื้นฟูเป็นผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นอย่างมากจะเห็นได้จาก วัตถุประสงค์ของโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชนและผู้ต้องขังวัยหนุ่ม จะเป็นสถาบันสำหรับรับตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ซึ่งถูกตัดสินให้รับโทษจากศาลเยาวชนและครอบครัว และอยู่ใน

ฐานะที่เป็นมาตรฐานที่จะป้องกันมิให้เกิดความผิดเกิดขึ้น และให้การศึกษาที่ถูกต้องแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเหล่านี้

ผู้ต้องขังวัยหนุ่มของประเทศญี่ปุ่น จะต้องถูกส่งตัวไปยังโรงเรียนฝึกอบรมเยาวชนและผู้ต้องขังวัยหนุ่ม ตามประเภทที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยดูเกณฑ์อายุเป็นสำคัญ เช่น ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุ 14 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 16 ปี จะถูกส่งตัวไปโรงเรียน ฯ ชั้นต้น หรือสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 20 ปี จะถูกส่งตัวไปโรงเรียน ฯ ชั้นกลาง โดยโรงเรียน ฯ ในชั้นกลางนี้จะรับผู้ต้องขังที่มีลักษณะเดียวกันกับในชั้นต้น หรือสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 23 ปี จะถูกส่งตัวไปโรงเรียน ฯ ชั้นสูง โดยโรงเรียน ฯ ในชั้นสูงนี้จะรับผู้ต้องขังที่มีลักษณะเดียวกันกับในชั้นกลางแต่มีแนวโน้มว่าผู้ต้องขังจะก่ออาชญากรรมที่สูงกว่า นอกจากนี้ยังได้มีโรงเรียน ฯ ชั้นบำบัดรักษา ซึ่งจะรับผู้ต้องขังที่มีจิตใจหรือร่างกายบกพร่องอย่างร้ายแรง และต้องมีอายุ 14 ปีขึ้นไป แต่ไม่เกิน 26 ปี โดยโรงเรียน ฯ ในชั้นนี้จะรับเฉพาะผู้ต้องขังที่มีข้อบกพร่องทางจิตใจ หรือร่างกายอย่างรุนแรง ดังนั้น ประเทศญี่ปุ่นจึงมีการแยกผู้ต้องขังวัยหนุ่มออกจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มด้วยการแยกตามลักษณะอายุนั่นเอง

1. เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นให้ความสำคัญในด้านการแก้ไขและฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในวัยนี้เป็นอย่างมาก ในด้านกฎหมายจึงได้วางหลักเกณฑ์ให้โรงเรียน ฯ ต้องให้การศึกษาที่ถูกต้องซึ่งประกอบไปด้วย คอร์ตเรียน การฝึกวิชาชีพและแนะแนวอย่างเหมาะสม และการรักษาพยาบาล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มเหล่านี้สามารถอยู่อาศัยร่วมกันอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยสร้างพื้นฐานให้มีสามัญสำนึกในการช่วยเหลือตนเอง ทั้งนี้ก็เพื่อให้สามารถปรับตัวกลับเข้าสู่ชีวิตในสังคมต่อไปได้ โดยในโรงเรียน ฯ ชั้นต้น หลักสูตรในการเรียนจะเป็นหลักสูตรในโรงเรียนประถมและมัธยมต้น สำหรับโรงเรียน ฯ ชั้นกลางหรือชั้นสูง หลักสูตรในการเรียนจะเป็นหลักสูตรในระดับเดียวกับโรงเรียนมัธยมปลาย หรือโรงเรียนฝึกวิชาชีพชั้นสูง หรือมหาวิทยาลัย และสำหรับในโรงเรียน ฯ ชั้นบำบัดรักษา หลักสูตรการเรียนจะต้องเป็นหลักสูตรของโรงเรียนสำหรับผู้มีความบกพร่องหรือพิการ หรือโรงเรียนอื่นที่ให้การศึกษแบบพิเศษ โดยทั้งนี้จะต้องไม่ให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มทำงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการให้การศึกษา ผิดไปจากวัตถุประสงค์ของโรงเรียนในชั้นต่าง ๆ

โดยผลของกฎหมายจะต้องปล่อยตัวเมื่อผู้ต้องขังมีอายุ 20 ปี ในกรณีที่ผู้ต้องขังนั้นยังมีได้อยู่ในโรงเรียน ฯ ครบ 1 ปี ตั้งแต่กระทำความผิด ผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้นจะต้องถูกคุมขังต่อไปอีก แต่ไม่เกิน 1 ปี ทั้งนี้ไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไร ผู้อำนวยการโรงเรียน ฯ มีอำนาจไม่ปล่อยตัวผู้ต้องขังวัยหนุ่มนั้นได้หากเห็นว่าไม่เหมาะสม เนื่องจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มมีความบกพร่องทางร่างกายหรือจิตใจอย่างมาก หรือมีแนวโน้มว่าความเป็นอาชญากรยังไม่ถูกแก้ไข แต่ถ้าผู้อำนวยการ ฯ เห็นว่าได้

บรรล่วัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังนั้น ก็สามารถทำคำร้องต่อคณะกรรมการพัฒนา ส่วนภูมิภาคให้ปล่อยตัวผู้นั้นได้

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศอังกฤษ การดำเนินกระบวนการลงโทษผู้กระทำความผิดจะมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับอายุของผู้กระทำความผิด โดยผู้กระทำความผิดวัยหนุ่ม (Young Adult Offenders) คือ ผู้กระทำความผิดที่มีอายุตั้งแต่ 18 - 20 ปี ตามข้อกำหนดในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มอังกฤษและเวลส์ ได้บัญญัติอยู่ในกฎทัศนสถานของผู้ต้องขังวัยหนุ่ม (The Young Offender Institution Rules 2000) โดยมีจุดมุ่งหมายของทัศนสถานผู้ต้องขังวัยหนุ่ม เพื่อจะช่วยให้ผู้กระทำความผิดเตรียมความพร้อมในการกลับคืนสู่สังคมได้ เหตุผลในการแยกสถานที่ควบคุมผู้กระทำความผิดวัยหนุ่ม โดยเฉพาะก็เพื่อป้องกันการเลียนแบบพฤติกรรมจากผู้กระทำความผิดที่มีอายุมากกว่าและคิดถูกมานาน และเพื่อสร้างระบบที่เป็นการให้การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูมากขึ้นด้วยการเน้นการให้การศึกษาและการฝึกอาชีพ เพราะถือว่าการศึกษาอบรมเป็นเสมือนเครื่องมืออย่างหนึ่งในการแสวงหางานทำ เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตตลอดจนการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องคุณภาพชีวิต

การให้การศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด โดยให้งบประมาณของกรมราชทัณฑ์ ผู้ต้องขังวัยหนุ่มทุกคนมีอิสระที่จะเลือกเรียนหรือไม่ก็ได้ตามความพอใจของตน การเรียนส่วนใหญ่จะดำเนินการนอกเหนือเวลาทำงานแต่จะมีการศึกษาอบรมในเวลากลางวันแก่ผู้ต้องขัง ที่ขาดทักษะขั้นพื้นฐานในการอ่านและการเขียน ตลอดจนผู้มีแนวโน้มในการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไปด้วย สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดจะเป็นผู้จัดหาครูผู้สอนทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพ และผู้ที่สอบผ่านจะได้รับประกาศนียบัตรรับรองจากทางราชการด้วย นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการศึกษาด้านพลศึกษาและการบริหารร่างกายซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญด้านการปกครองอย่างหนึ่ง และถือว่าเป็นข้อผูกมัดสำหรับทุกคน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมสุขภาพและพละนาฏยของผู้ต้องขังให้แข็งแรง และได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ อีกทั้งมีส่วนทำให้พวกเขาได้มีงานทำภายหลังการปลดปล่อยด้วย ดังนั้นการให้การศึกษาของผู้ต้องขังจะมุ่งเน้นไปที่ผู้ที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ นอกจากนี้ในเรือนจำยังเปิดโอกาสให้มีการศึกษาวิชาสามัญ โดยสอบเทียบรับประกาศนียบัตรจากสถานบันภายนอกสำหรับในหลักสูตรการเรียนระดับมหาวิทยาลัย และได้เปิดโอกาสให้ศึกษากับมหาวิทยาลัยเปิดโดยทางไปรษณีย์ ในส่วนของการฝึกวิชาชีพและการทำงานจะได้รับการดำเนินการโดยช่างฝีมือที่มีความชำนาญหรือโดยเจ้าพนักงานเรือนจำที่มีคุณวุฒิในทางช่าง และผู้ต้องขังจะได้รับประกาศนียบัตรจากสถานบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเมื่อสำเร็จหลักสูตร โดยวัตถุประสงค์ในการฝึกวิชาชีพที่สำคัญ ก็เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้กระทำความผิดคนใด

คนหนึ่งได้มาซึ่งทักษะที่เขาไปเสนอต่อนายจ้างได้ภายหลังการปลดปล่อย นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูบุคลิกภาพและวินัยของผู้ต้องขังด้วย

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยในทางปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์ได้พยายามมุ่งเน้นแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่มในระดับหนึ่ง โดยมีการวางนโยบายการบริหารทัณฑสถานวัยหนุ่มในด้านต่าง ๆ เช่น การฝึกวิชาชีพ การทำงานภายในเรือนจำ การร่วมมือกับ มสธ. ให้การศึกษา โครงการเยี่ยมผู้ต้องขังวัยหนุ่มอย่างใกล้ชิด เป็นต้น อีกทั้งตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ ๓ กฎกระทรวง ข้อบังคับอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้วางหลักเกณฑ์ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยได้พยายามสร้างบรรยากาศภายในทัณฑสถานวัยหนุ่ม และสถานแรกรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มให้มีลักษณะเหมือนโรงเรียนประจำมากกว่าเรือนจำ เครื่องแบบการแต่งกายจะไม่เหมือนกับนักโทษเด็ดขาดทั่วไป แต่จะมีลักษณะเหมือนการเข้าค่ายฝึกอบรบ ส่วนเจ้าหน้าที่ผู้ทำการสอนไม่ต้องแต่ง เพื่อให้ความรู้สึกเหมือนเป็นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ทัณฑสถานวัยหนุ่มทุกแห่ง มีการจัดสถานที่เรียน โดยเฉพาะการเรียนวิชาสามัญมีการบังคับเรียนสำหรับผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ให้จบการศึกษาภาคบังคับเป็นอย่างน้อย มีการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษาจนถึงระดับอุดมศึกษาโดย มสธ. ในด้านธรรมศึกษามีการเปิดการสอนทุกระดับ ได้แก่ ธรรมศึกษาตรี โท และเอก อย่างสม่ำเสมอ มีการฝึกอบรมจิตภาวนา และเน้นในเรื่องการกีฬาและนันทนาการหลาย ๆ ประเภททั้งในร่มและกลางแจ้งเท่าที่สภาพแวดล้อมของทัณฑสถานวัยหนุ่มจะเอื้ออำนวยให้มีการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ ระหว่างผู้ต้องขังวัยหนุ่มเป็นประจำทุกปีด้วย นอกจากนี้ มีการเปิดโอกาสให้พักผ่อนหย่อนใจชมรายการวิทยุโทรทัศน์และวีดิทัศน์ ในช่วงที่ไม่ได้รับการอบรมหรือฝึกวิชาชีพและยังไม่ถึงเวลานอนหรือพักด้วย ในบางครั้งมีการจัดวงดนตรี หรือการแสดงจากภายนอกเข้าไปแสดงให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มชมเป็นครั้งคราวอีกด้วย

แต่อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่าในบางกิจกรรมทัณฑสถานวัยหนุ่มจะสามารถจัดให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้อย่างสม่ำเสมอได้จริง แต่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังวัยหนุ่ม คือ การเน้นการให้การศึกษาเป็นหัวใจหลัก ส่วนในเรื่องอื่น ๆ เป็นเพียงองค์ประกอบในการให้ความรู้ เพิ่มทักษะการทำงาน และผ่อนคลายสภาพร่างกายและจิตใจ เท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงแม้ราชทัณฑ์จะมีนโยบายในเรื่องการให้การศึกษา แต่ก็เน้นการใช้แรงงานผู้ต้องขังวัยหนุ่มควบคู่ไปด้วย ซึ่งในหนึ่งวันผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะทำงานจากการที่ราชทัณฑ์รับจ้างจากเอกชนภายนอก ไม่ต่ำกว่า 6 ชั่วโมง และในหนึ่งสัปดาห์ทำงานตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันเสาร์ ได้หยุดพักผ่อนในวันอาทิตย์ ซึ่งผิดต่อวัตถุประสงค์ในการแก้ไขฟื้นฟู และขัดต่อกฎหมาย⁴ โดย

⁴ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์พุทธศักราช 2479 ข้อ 51 “นักโทษเด็ดขาดอายุต่ำกว่า 25 ปีให้คำนึงถึงการศึกษาและการอบรมเป็นพิเศษ”

ทัศนสถานวัยหนุ่มคำนึงถึงยอดงานเป็นเกณฑ์ในแต่ละวันเป็นสำคัญ ในขณะที่เดียวกันงานที่จัดให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มทำการแสวงหารายได้ให้รัฐ หรือทัศนสถานวัยหนุ่มแต่เพียงอย่างเดียว โดยลักษณะงานมิได้ก่อให้เกิดความรู้ มิได้ก่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านความคิดหรือทัศนคติที่ดี เพื่อให้กลับตัวกลับใจมาเป็นคนดีของสังคมอีกครั้ง หากแต่สิ่งที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้รับ คือ ความชำนาญเฉพาะการทำหรือผลิตของโรงงานเท่านั้น

จากปัญหาดังกล่าว ทำให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มที่พ้นโทษออกมาแล้ว กลับไม่ได้วิชาความรู้ติดตัวออกจากทัศนสถานวัยหนุ่มเลย จึงไม่สามารถไปประกอบอาชีพที่ดี และสุจริต หรืออาชีพที่มีรายได้เพียงพอหาเลี้ยงชีพตนเองและหาเลี้ยงครอบครัวได้ นอกจากนี้ การทำงานในทัศนสถาน ฯ แม้ว่าผู้ต้องขังวัยหนุ่มจะขยันทำยอดงานและได้ยอดงานมากเท่าใดก็ตาม แต่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มก็ไม่ได้ค่าจ้างตามยอดงาน หรือค่าจ้างขั้นต่ำรายวัน เพราะผู้ต้องขังทุกคนไม่มีสิทธิได้รับค่าจ้าง แต่อาจได้รับเป็นเงินรางวัล ซึ่งมีจำนวนที่ต่ำมาก และมีความล่าช้าในการจ่ายเงินรางวัลนั้น⁵ ปัญหาดังกล่าวจึงส่งผลโดยตรงและเป็นปัจจัยในการกลับมากระทำความผิดซ้ำอีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหารายได้จากการค้ายาเสพติด ซึ่งมีผลตอบแทนสูงมาก แม้จะขายในปริมาณน้อยเพราะอย่างไรผลตอบแทนก็ยังมากกว่าค่าจ้างขั้นต่ำรายวันนั่นเอง (อัตราค่าจ้างขั้นต่ำในปัจจุบันเท่ากับ 300 บาทต่อวัน⁶)

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า หากปราศจากการให้ความรู้ การจัดให้การศึกษาที่ดี เพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิด อุปนิสัยของผู้ต้องขังวัยหนุ่มแล้ว จะไม่สามารถลดปัญหาการกลับมากระทำความผิดซ้ำ และปัญหาผู้ต้องขังล้นเรือนจำได้เลย เพราะนอกจากผู้ต้องขังวัยหนุ่มขาดความรู้ในการประกอบอาชีพแล้ว ยังต้องเผชิญปัญหาการปิดกั้นทางสังคมสำหรับคนจี้คุกอีก ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมานาน และไม่มีท่าที จะแก้ไขทัศนคติของสังคมส่วนใหญ่ ให้เปิดโอกาสรับอดีตผู้ต้องขังเข้าทำงานได้เลย

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาในการจัดให้การศึกษาให้สอดคล้องเหมาะสมและต่อเนื่องกับระยะเวลาต้องโทษ ในกรณีที่หากระยะเวลาในการจำคุกน้อยการจัดให้การศึกษา การฝึกอบรมหรือฝึกวิชาชีพพระยะสั้นคงไม่มีปัญหาอะไรมาก ซึ่งสามารถจัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับระยะเวลาต้องโทษได้ แต่หากในกรณีที่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มต้องโทษจำคุกเป็นระยะ

⁵ กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช 2479 ข้อ 59 “หากงานที่จัดให้ผู้ต้องขังทำมีกำไรผู้ต้องขังและเจ้าพนักงานเรือนจำต่อไปนี้จะได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล

(ก) ผู้ต้องขังที่มีส่วนร่วมทำงานนั้น...”

ข้อ 60 “รางวัลที่จะจ่ายตามข้อ 59 (ก) และ (ข) นั้นให้อธิบดีพิจารณากำหนดตามที่เห็นสมควรแต่สำหรับผู้ต้องขังให้จ่ายได้ไม่เกินร้อยละห้าสิบ...”

⁶ ประกาศคณะกรรมการค่าจ้าง เรื่องอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ ฉบับที่ 7

เวลานานหลายปี เช่น ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป นอกจากการศึกษาจะต้องจัดให้สอดคล้องเหมาะสมกับระยะเวลาต้องโทษแล้ว ยังต้องให้ความสำคัญในการทบทวนความรู้การวางแผนที่ดีนำมาปรับใช้ในสังคมได้จริง เพื่อให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มซึ่งในขณะพ้นโทษนั้น เป็นผู้ใหญ่เต็มตัวแล้ว สามารถกลับมาใช้ชีวิตและนำความรู้ที่ได้มาประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่กลายเป็นบุคคลตกขอบ ตกยุค ตกสมัยของสังคมไป

จะเห็นได้ว่าทั้งประเทศญี่ปุ่น ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย จะมีการจัดการศึกษาให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มแตกต่างกันออกไป ซึ่งในต่างประเทศดังกล่าวจะมีมาตรการทางกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นจุดแข็งในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยเฉพาะอันมีลักษณะเด่นเฉพาะตัวตามบริบททางสังคม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประเทศนั้น ๆ แตกต่างจากในประเทศไทยเป็นอย่างมาก เพราะประเทศไทยมิได้มีกฎหมายบัญญัติถึงวิธีการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องขังวัยหนุ่มโดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อที่เหมือนกันของทุกประเทศ คือ ต้องการที่จะให้ผู้ต้องขังวัยหนุ่มได้รับประโยชน์จากการศึกษาที่เรียนจำหรือทัศนสถานจัดให้นั้นมากที่สุด และสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังจากการปล่อยตัวได้จริง และมีโอกาสได้รับเข้าทำงานในด้านต่าง ๆ